

GANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1902-ko Epailla-ren
25ⁿEuskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.1902-ko Epailla-ren
25ⁿIBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tenderia) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tivoli, letra B, 2.º derecha.

URIRIK URI

Oraintzuengo okitaldian aztertu, ikusi ta neurtu guenduzan aintzat artzeakoak zirean ala ez Bilboko elizetan euskerea baztertuta eukiteko ipini leikezan atzerapideak, errazoiak batzuen mīnean, bearbada. Onetariko errazoe taldean, 4-na ta enparauak, gaur aztertu ta sustraikoak etezirean ikustekoan gueratu guñean.

Ea bada, asi gaitezkan; obeto, jarraitu daigun. Obispo jaunak be, onako chartzat artu leikezanakoa, euskerazko berbaldi orreehek Bilboko uri erdaldunoz beterikoan.. ¿Au da guztia edo guñena? Ezetan eukiteko bada errazoe ain bildurgarri au, anchinachutik marrada gogorren bategaz aterea izango zan, edo atera bearko zan Azkue jauna Santiagoko elizatik (1); bardiñ Jesuiten elizan be issilduteko agindu bear zan, illeroko elizkizun euskerazkoa eguin oi da ta. Baña onelango errazoen indarrez gueldirik dagozanak ezaldakie Obispo jauna danoen Obispo dogula? Eta danori beguiratu, lagundu ta zuzenbideak emotekoa bada zegaitik otu litzakigu aitatu dan errazoe ain sendo ori? Onezaz genera: euskeraz eguita nozik nozera (domekan domekan be eleuke kalterik eguingo baiña) berbaldi ikasbidezkoa Bilboko eliza danetan, elitzakela abade danen gogokoa be. ¿Eta zer augaitik? ¿Eta nundik barriz gogoez ori? ¿Orain artean olangorik eguin eztogulako? ¿Beste modu batean legoke gaur euskerea Bizkaiko uri askotan, abade barrizaleak edo (eztaikit zelan esan bere) asi ezipaziran lenago eguiten euskereagaz euren elizetan!

Lenago, gauza aguiria da, euskeraz berba edo itzeguin, euskeraz bizi, te euskeraz aditu eta ulertuten zirean gure gurasonak. ¿Nok aziera emon eteutsan erderazko berbete edo izketeari, euskera baino besterik entzun ezeben pulpitoetan?

Berba baten, chakia labor eta larrria da Obispo jauna aotan artu eta euskerea zokondoratutea; zein da gazbako edo senbagakeria bat dan iru edo lau erdaldun dagozan erri edo urietan erderazko sermoiak eguita edo eguiten laketutea erdal-

zale jakituneguiari, gaur egunean asko samar oi diran lakoari.

BARRITZUK, barritzua izanarren, eztau zetan esan dakian, guztia; baña eztauko bape inguirarik autortuteko, guztiz obispo jaunaren gogokoa dala erdaldun askochu dagozan euskalerrietan, erderaz nozik noizera berbaldiak eguita (ezjakiñak ausi erazeeztaioen Jaungoikoaren aginduen bat edo guñago. Eta errazoe bardiña daukagun ezker Bilboko euskeradunen alde, zegaitik dala ta eehake parrokia bakochean noizean beñ guichienez, euskeraz berbaldirik zuzenduko? ¿Obispo jaunaren gogoko gauzea ezta ta? Ori, ikusi dogunez, achakia da, beste zer edo-zerehu ez pada.

Alperrik da bada esatzea, erdaldun askoago dagoan leku edo erri nai urian ezta la ondo ez egoki euskerazko berbaldirik eguita. Eguin laike ba Bilboko eliza bakochean euskerazko berbaldia domekan domekan, edo amabosterik beñ besterik ezean. Eztago sustraiko ezinezik, inun be orain artean. Ause da aire erechia izanarren ni beti leguez.

BARRITZU

(Jarraituko da)

JAUNGOIKOAREN ESKUA

Amairu-garren Leon

ogelabost urte Aita-santutzan egitean

Goratasunen goratasunak Umant bateri gaur emon Poztu gindekez, pozez gañezka, Pozen pozetan bere egon Pozik pozaren poz andiagaz Amairu garren dan Leon, Daukagulako Ontzia zaintzen Eguite arren geu jagon.

Lenago gueunkan Pio ill zan da Ordeko bere lanetan, Leon Piloto zolia da ta, Es dago bildurtu zetan, Onak timoia daukan artean Beso biakin benetan, Euki daiketu biotza zabal Ekach zein aise dongetan.

Garraz, tutarras, baita tatarraz, Aurrean garratzak pillak Aise otz otzak, ipar zorrotzak, Otz бага odei otsguillak ¿Badaroakuz, eta osgarbi Jartean zern urdiñak, Osoro poztzen eztauz gabetan Bidea galdu eguiñak?

Larratu arte larra goietan Larri daroaz ardiak, Larregui zaiñak maite baditu Naiz larrez mindu oñ biak,

Eta zelan ez gura ezipadan Paduraz galdu erdiak? ¿Eztauz artuko mendi eskerga Eregiaren eguiak?

Izar danetan Febo daukagu Buru ta ugazabea, Lau oñdun danen artean legezt Danen nagusi legoia; ¿Zelan ez kantu nik ogetabost Urte oneitan gurea Dala Erromak ichian daukan Aita zar urtez betia?

¡O! gure Aita, Maisu, Iparra ¡O! Pilotorik onena! ¡O! Eleizako goi urdiñean Izarrik ereguñena! ¡O! gure Artzain ta aguintarien Artean lenen lenena! ¿Ze zorigacha zure soldadu Izan nai eztabenena!

Bai, zu zaitugu guztiok Aita Eta guraso lurrean, Ill arteraño nai gueunke bizi Zeure echadi maitean, Guiltza andi ta sendo orreikaz Eriotzea eltzean, Goiko ateak zeuk zabalduta, Zeruian sartu gaitean.

Baita zu zara Maisu argui bat, Guri irakastekoa, Zure jakintza dana dalako Zerutik jatsirikoa, Bestelan zure erakutsiko Liburu arritzekoa, ¿Ez da garrezko liburu eder Itsuak arguitzekoa?

Bai, zure berbak Ipar-aizea Leguez dira me zorrotzak, Deseguiteko guizon askoren Buruetako lahotzak; Ainbeste aldan eze zure itz Leun me beñ bere ez mingotzak, Eragosteko erreñuetan Jausten euzizko odolotzak.

Baita zu zara piloto argui Bestelan gure Ontzia, Onezkero zan aize charrakaz Achak jo eta ausia; Baña guietan zelan daukazun Jakituria andia, Doaku zuzen bere bidean Añ tresna miragarria.

Baita zu zara Zeruko zuzi Gaurik bagako arguia, Zure arguitan bizi dalako Kristoren guizon guztia; Iruertzeko Eguzkia da Zure arguitzalla arguia, ¿Erdi erdian berak eztauka Iehiten ez dan beguia?

Baita zen zara artzaiñen artzain, Bana añ artzaiñ arguia, Beguiratzeko nai noz bitzuai Zarealako zolia; Zu ezipaiañ Legoia bera Pristien bildurgarria.

Baita zu zara munduak baki Aguintari ta erregue Baña koroia gaur ostutea Diñoa eidalta libre; ¿Libertadeak libertadea Emoten badau ainbeste, Euskeraz ez da ondo esana Gogorreña da alkate?

II

Nor leitekan guichienez gaur Parnason izan ezauna,

Amairugarren Leonen guisa Nor musa danen laguna, Idigui daizten irudimena, Zentzunduagotu zentzuna, Arguitu adimen, bekor, dekor au, Itsu, odeitsu, illuna.

Enaz ni bada Joakin Pezzi bat, Guichiago naz Omero, Ezta Zizeron, Salustio ta Euskalerriko Obidio; ¿Non barriz Dante? non Birjilio? ¿Nondik norako Orazio? ¿Ausaz Atenaz eskolatsu da Ikasiteko Ochandio?

Eztakit latin, ezta greziar, Eta ez ondo erderaz, Augaitik deusatz seme alabai* Beti eguiten euskeraz; Erriko eskola guichia dakit, Enaz arguitu bestegaz, Gizon aberatz zzein, zelan izan Noz ta non diru bategaz?

Ez uste inok mendi koskorrak Ura daukola ugari, Ez uste bada kandela motzak Luzaro leiala argui, Ez uste chankaz motz eta zarrik Leitela asko ibilli, ¿Egunez zelan nei Durangotik la joan da etorri?

Agaitik dakit neuk ikusita Urquiolako mendiak, Neguan busti eguin ezean Unetaraño erraiak; ¿Echakoz udan asko mututzea Iturri urri murriak? ¿Bakarrik kantau eguin bearraz Eztira aurkitzen choriak?

Gaur ¿nondik izan naikoa bere Lekit barruko ontzia Pill, pill, ta klan, klan eta tantaunka Anehina dan au asia? ¿Baldin nekatu eguin bajako Lengo eztarri zolia, Non goratu leit duñ daneraño Leon goratugarria?

Goratuko zaut, baña; alanbere Tantai zar berde berdea, Mundu guztiau kerizpetzeko Dalako zeure zeurea; ¿Nok asmau eban zuen armetan Bere zugatz bat jartea, Zerura eldu aguiñik zeñek Dakarren bere puntea?

¿Nok asmau eban bere atzea Urdin zedilla ipiñi, Bere gañeko eitamu danak Garbi daitezkan aguiñi? ¿Zertako dauka izar bat goian? ¿Zertako beian lora bi? Ostarku guisa guerriko batek ¿Zertan daroa ebagi?

Erantzun begui ni lego naz da, Orretan danak zolia, Erantzun begui an badakusan Jaunaren esku garbia; Leon badazau esan bei oso Susmetan daben guztia, Ta a baietz esan an dakusala Ezkutapen bat andia.

Lego naz, baña; neuk bere baki Dala fedeko eguia, Legokeala Jaunak nai baleu Lo leguez mundu guztia; Orri bat bere zirkinduteko Nai bada aren grazia ¿Zer bearko zan atonduteko Eskudo añ miragarria?

(1) Goizeko 6-tako mezan, jaun oneseik domekara urterik gueienan euskeraz berbaldia eguin oi dan Bilboko Santiago.

Esan daiala guizon lurkorrak
Gura deneba gaur esan,
Nik kanaiako dot etorkizunak
Garbiro zeinek dakizun;
Jazotekoak jazoak legez,
Zeinek aurrean daukazan,
Izana, izaten, izateko ta
Irurak non bat jakozan.

Eta jez dira jazoko barriz
Zeure aguintza garbiak?
¿Lenago ustel badabe emongo
Mundu ta zeru andiak?
Irurur eta lau mutur bere
Eguin bagarik guztiak,
Isill isillik arguira emonik
Bakocha beren aldiak?

Alperrik dabil guizonik asko
Ia bi mila urtean,
Eleizearen Ontzi ederra
Ondatutako ustean;

¿Jesus badago beti guregaz
Nor gure kontra lurrean?
¿Ez aldakiguz arek esanak
Pedrori egun batean?

¿Ez al dakiguz jazo direan
Goibera andietatik.
Gaur tronuetan dagozan asko
Biar eskean lurretatik?
Ibilli dala, ezpada entzun
Eta bildurtu bertatik
Ak ziñoanaz anchina anchina,
Isaias baten agotik.

«Bai, elorriko dira Zugana
Arerioen semeak
Zure lorralsai mun eguilera
Makurrik biotz bagueak
Eta Zugana lotzen ez tiran
Naziño-lurren guztiak
Desagueruko dira lurretik
Bakuek eta besteak.»

FELIPE ARRESE TA BEITEA

Ochandion 1903.ºo Martian.

EUSKALDUN ERDALZALEA

Mari-Errechin

—Emakumea; eztezu ba aín char
charra ere mutill ori.

—Ez aín on ona ere.

—Praiska: nik esaten dizudana da,
mutill onek biotz ona duela.

—¿Errokek?

—Bai, Errokek.

—¿Biotz ona?

—Bai; biotz ona.

—Eztiot ikusi biotzik; baiña eguin
charrak ditu, ta biotz ona badu ere...

—¿Eguin charrak Errokek?

—Bai Mari bai; eguin charrak
Errokek. Erri guzian kristal osorik
guchi dago; teillarik ere guchi osorik;
iturritza inork eztu joan nai lurrezko
ontzikin; erriko umerik guchienak
buru arpegui edo gorputzean zauri-
turik dabilta; Erroke arrikalaria
deitzen diote batzuek, eta Erroke
oker besteak, eta azkenik chakur eta
katuak ere ezagutzen dute, eta urru-
titik igues eguiten diote.

—¿Ai Praiska Praiska! umerik ez-
tezutenok eztakizute mutillak zer di-
ran, orrenbeste ta gueiako ere era-
man bear zaie umia.

—Bai aleguia, kanpotik dabilta-
nean; baiña echera datozanean...

—Nik bai beñepein ori ta gueia-
go ere, eta ala bear ere, zergatik
umeak beti diran ume, izan ta izango.

—Ara Mari; nik baiña birtute
gueiako dezu, baiña kontu, guziaren
bearra izango ez otedezun; trumoi-
a danean Santa Barbara.... agur.

—Ario.

II

Badijoa Mari echera illunetan, eta
aldabari oratzean zikindu zitzaion
eskua, eta garbitzean sudur-zapiare-
kin, somatu zuen usai bat, aín gozo
gozoa ere etzana, eta zer zen ezagu-
tzeko, urreratu zuen zapia sudurrera,
baino gueicho, sudurra bera zikintze-
raino, eta eztago esan bearrik zeren
usai zen, bada onezkero irakurleak
ere zerbait somatu du.

Asi zan Mari gurea mingaiñak
ekarrialean, erriko jendearen lotsa-
gabekieriaz deadarka eta gaizkiesaka.
Onetan atera zan choko batetik mu-
till kaskarcho bat, chalo joaz, eta
biba deadarrez, kantatzen zuela leta-
niaren antzera;

Andre Mariren sudurra

Oso ondo lurrindu da.

¿Badakizute nor dan mutill ori?
Erroke.

III

Bigaramon goizean mutill koskor
guziak Erroke buru zutela, kantatzen
zuten Andre Mariren letania, eta erri
guzian jakin zan guertatu zana.

¿Ai ura poza andre PraisKarenal!
Ez andre Mariri gaitzik opa ziolako,
baino bestela... ere ez.

Illuntzean, bildu ziran, aurreko
egunean bezela, atsoak elkargana,
sua ausi nai ta nola ezinez, ikustean
Mariaren betozko illuna. Onetan adi-
tu zan mutill chiki baten kaletikako
boza, kantatuaz:

Andre Mariren sudurra

Oso ondo lurrindu da.

Guchiren bearrean zeuden atsoak,
eta asi ziran barrez estanda eguiten;
baino PraisKak churizkatu edo *disi-
mutatuaz*, ezer ezpazekien bezela,
galdetu zuen:

—¿Zer esan nai dute barre algara
oiek?

—¿Zer esan nai dute?—erantzun
zuen Marik—erri onetako umeak da-
nak dirala lotsagabe gaizki aziak.

—¿Dan danak?—galdetu zion Prais-
kak.

—Dan-dan-dan-danak; guzi-guzi-
guziak.

—¿Erroke ere bai?

—Esan dizut; guzi-guziak.

—Nik uste nuen orrek biotz ona
zuela.

—Biotz ona badu edo ezpadu, ez-
tiet ikusi; baiña eguiñak...

—¿Zer? ¿Zuri ere arrikadaren bat
eman dizu?

—Bai, baiña bigun biguna, sudu-
rrean—erantzun zuen Malen zeri-
tzaion atso aien arteko batek, Marik
ezer erantzun baiña len.

—¿Eta ori zer da?—esan zuen Prais-
kak—orrenbeste baiña gueiako ere
Marik eramango die umeai.

—Erraz esaten dezu—eratzun zion
Marik.

—Zuk atzo errazago esan zenduen
orisse bera.

—Inoren eheko charra erraz da
eramaten, baiña echera datorre-
nean....

—Orisse ta bera esan nizan nik
atzo.

—¿Orisse ta bera esan zínala atzo?

—Bai, Mari, bai.

—¿Zuk esan bearra nuen?

—Ez Mari, ez; Errokek erakutsi
dizu ondoen.

Onetan zeudela aditu zan berriz
ere kaletikako:

Andre Mariaren sudurra

Oso ondo lurrindu da.

¿Ango barreak, ango algarak,
ango estul eta echuja (1) edo domi-
nistikoak! Itsali zan arguia. ¿Ango
karresiak, ango deadarrak eta ango
triski-traskak akelarre ziruditen!

Noizbait ere issilldu eta paketu zi-
ran, arguia piztu zan eta arkitu ziran
alkarren aurrez-aurre zazpi atso ar-
pegui odolduakin.

¿Eta zortzigarrena, Mari, nun zan?
Inork etzekien aren berririk; baka-
rrik arkitu zuten lurrean aren sudur-
zapia nolabaiteko usaia zabaltzen
zuen.

(Emendik aurrerakoak ipuia diru-
di, baiña esango det aditu bezela).

IV

Igaro ziran zenbait urte, baiña
etzan gueiako batu Mari beste atsoa-
kin.

Beste zazpirak illuntziero bildu oi
ziran elkargana. Pensatu zuten gui-
zasemeak etzutela erria ondo gober-
natzen eta emakumezko *ajuntamentu*
bat eguita. Erri guziak ontzat ema-
nik, eguin ziran elezioak. Zortzi
atsoak *ajuntamentuko* atera ziran
baino Mari alkate zala, zazpik uste ez
bezela. Min zuten zazpiak, baiña
irentsi bear izan zuten. Emakumeak
sekreto-rik etzutela, eta pensatu zuten
guizaseme gazte bat *sekretario* egui-
tea.

Asko ziran nai zutenak, baiña zaz-
pi botoz baten kontra izan zan eslei-
tua inor uste dezute? ¿Erroke!

Irentsi dezala Mari Alkatek. Irentsi
bearko; zergatik azita baeagoan ere,
lengo lepotik zuen burua. ¡A! zerbait
eguingo du Mari Alkatek Erroke bere
alde izateko.

V

Sr. D. Erroke Zuzenezbide.

*Mui gustoso y amoroso Erroke; Ten-
go orror (2) inkomunikar á usté como
está alumbrado (3) eskritorio (4) de
ajuntamiento; y esta carta le sea alum-
bramiento intestino (5) asta otro mas
promal.*

Su feisima amiga

Mari Errechin (ALKATE).

P. M.

MADALEN

Airea; Inchauspeko alaba
dondaria.

Baserritik zerebait apartean
Munu-mendi chokonen onean,

- (1) Estorrua.
- (2) Honor.
- (3) Nombrado
- (4) Secretario.
- (5) Interino.

arkitzen da Osasun-Iturria
arkaitz illun legumen gañean.

Entzutun da guereizpe eder artan
choriaren kantacho ssamurrak;
iturritik iriztaran jaizten dan
ur paketsu garbien murmurak.

Maiatzeko eguzki atseguñak
Munu-mendi, churitu baña len,
irteten da Osasun-Iturria
Lur-gorriko alaba Madalen.

Begui zabal, ume zoragarria;
inguruan ezta aín ederrik;
guereizpean choriak kantatzen du
zaitzen duen orduan bakarrik

Iturria allegaizen danean
betetzera bere pegarchua,
badirudi len baña berdeago
jartzen dala ango belarehúa.

Menditikan eiztari bat, jaisten da
itzal billa bide chigorretan,
sasiz sasi, guertatu dan artean
Osasungo iturrian bertan.

Ikusirik lurreko ainguerua,
bi saltuan basauitza bezela,
joan da zerbait arrimatu ondoren
asi zaio izketan onela.

—Gazte eder berdiñik ezdezuna;
sasilarrik gabeko loría;
aize bigun epel laguntzalea
beñi zera oraindik obia.

Zu zerade krabelinen ostua;
menda berde gozua zera zu;
ur pusska bat egarririk nago ta
pegar garbi ortatik ekatzu.

Amorioz Jaungoiko ichuak gaur
zure gana bigaldu nau onuntz....

—Erantzazu egarri bazerade
ta bestela bazebilzke kontuz.

—Atoz ene, nere besuetara:—
joaten zaio laztandu naiean;
bultzada bat emanda pegarchua
austen dio buruen gañean.

Korde gaba eiztari ausarta da
eritua lurrera erori.
Lur-gorriko alaba aleguera
echera da bidean kantari.

VICTORIANO IRAOLA

PERRECHIKUEN AZKERA

Landatu ondorengo ardurak

Churingoen arichuak lurra artu
dabeen edo eztabeen jakiteko, berari
ikutzen deusana satza jasoten da kon-
tus kontus ikusteko satz-pean dagoan
churingoaren zaticho bat; onek satza-
ri oratu badeutso, ikusiko dira ari-
chuak lakainaka edo chortaka chu-
ringotik urtetan da satzean zabaldu-
ten.

Lenengoz arazo onetan dabilta-
nak sarritan uste izaten dabe, satz

gane edo azalean eguiten dan lizuna edo urdiña dala churingoen arichu pilloa; ta onenbestegaz nasai nasai gueratzon dira, ta uts andiak eroaten dabez. Orregaitik eguin bear da ikusketea len esan dogun meduan.

Churingo zatiak gorrituta dagozala ta arichu zuririk eztagoala ikusi ezkerro, esan gura dau satz-oearen bero gueieguiak churingoa erre dabela; ta orduan eguin bear dana da barriro sartu churingo zati barriak zaarren artean.

Arichuak badagozala baiña eztila zabaldu satz artean ikusi ezkerro satzak bero guieiegui euki dabela esan gura dau. Arichuak bear dabe 25.º Eumailako edo 20.º Reaumur guiehinez. Bero onetara eltzen ezipada satza, illebete batzuen buruan emon leikez perrechikuak; baina guieie. Eguin bear dana da lastoaz estaldu beroa gorde dain: edo obeto ondiño beste gauza bat. Ikusten bada iru astebetea sustartu barik edo lurra artu barik dogozala churingo zatiak, jaso satz oearen goi-erdia, ta bean gueratzon danaren ganean ezarri astapekorotza, barria ta era batera ezoegui edo bustiegui eztagoala, bost edo sei ontza inguruko sendoeran; ta onen ganean jarri lengo satza ta sakatu apur bat. Irugarren egunerako artuko dau bear daben berotasuna; len esan dana. Orduan, landatu churingo zati barriak.

Beste modu batera be eguin leike; jaso satz-oea guztia, ta nastu satz barriaz era onetan: atal edo parte 2

zaarra, ta atal edo parte 1 barria. Naste onegaz eguin barriro oak, eta euren landatu churingo zati barriak.

Churingoak oratu dabela jakieran satz-oeak lurrez estaldu bear dira; orretarako da ona, ortu edo baratsetako lur baltza bustinduna, edo landetakoa, ondo eralguita. Orma zaarretako kare-zati zaarrak euki ezkerro eskueran, chikitu ta eralgui ondo ta nastu lekioz lurrari era onetan: 6 atal edo partetan, 5 lurrezkoak eta 1 kare zeia. Karearen ordeaz erabilli leike erreko area edo ondarra. Lur oneri bota al izan ezkerro, zamarien (2) ehisa, obe da botatea; indar gueiegokoa litzake, baiña ipiñiko dan eguna baiñoaste bi aurrerago egon bear dan guertu edo preparauti.

Satz-oen ganean lur au ipinkeran ezta egon bear ez legorregui ez bustiegui; esku barruan estutu ezkerro eztaiala urik emon, da pelotea eguiteko moduan egon daitela, eztailela auts eguin. Legorregui badago uraz busti apur bat; bustiegui egon ezkerro, edatu ta euki egun batzuetan, aterpe baten. Ontzabetetik ontzabete ta erdirako sendoerea emon bear jako satz ganean ipinten dan lur-estalkiari; guero eskuakaz edo oleho bategaz estutu edo sakatu zerbait.

Au eguin ondorean, ardurea artu bear da ezotasun on baten eukiteko zatz-oea. Onetarako ureziatu edo erregatu eguin bear da nozik bein ur epelaz; ur otzeguiak edo ur berroeguiak kalte eguin leike. Beti euki

bear dan kontua da, urak eztaiala busti ganean dagoan lurra baiño, ez azpian dagoan satza.

Ureztatzeko erabilten da urezkai edo erregador bat zulo chiki chikiak daukazana; ta ura bota orduan, arin erabilli bear da batetik bestera, leku baten gueiegui ichi eztaian. Iturriko edo erreko ura baiño obea da, al izan ezkerro, euri-ura. Ureztatzen asi ta egun guieie barru aguertzen dira azalean pipota zuri chikiehuak; orressek dira perrechikuak.

CHAKUR BIAK

Sultan zan zakur ausart (1)

guztizko jalea,
batez ere ariki
guizenen zalea.
Izter lodi aundi bat
bein uste-kabea
nagusia zion
ostu bere echean.

Pinto, aren laguna,
ez jale chikia,
zokoz zoko zebillen
galdurik guztia.

Sultan-en billa eta
sukal bazterrean
noizbait topatu zuen
etziñik lurrean,
ari izterra jaten
aleguin guztian,
arturikan aurreko
bi oin erdian,
Beldurrez etziola

(1) Bizkaitarrez osatua, urtean; erdiaz osado.

utziko pakean,
marmar asi zan Sultan
Pinto ikustean.
beguiak armaturik,
jasorik sudurra,
letaguñaz puzkatzen
zubela ezurra.

Pinto azitzen zaion
bertatik galdetzen;
—Zer deabrueria
ari aiz eguiten?
Zeinek buratara dik
eche mota onetan
asteen orren fresco

Sultan, lapurretan?
Ez aiz oroitzen zeinbat
nausiak nai digun?
Gurekin dabillela
jostatzen gau ta egun?
Eztuela beñere
jaten mokadurik,
aurrea gu biori
eman gabetanik?
Nausiari diozkak
ematen eskerrak
arasatik ostuaz
arien izterrak?

Onelako pagurik
eztik ark merezi
bertatikan bear dek
izter ori utzi;
zakurrak izan beaik (2)
leiala, prestua,
edo eztek zakurra,
baizikan katua.

—Bertatik jarraitzeko
ire kontzejua,
zeña ikusten diat
dala chit justua,
Pinto, dio Sultan-ek.
galdecho bat iri

(2) Bear dik.

— 20 —

ten Don Anjelen aurrean lotzatzen dalako eseribitzen eztaiala esaten.

Mikaela jarri zan chingarra baiño gorriago.

—Ondo eguiten dik—esan zuan amak—ez, i beze-la izango duk achur kerten ori...

—Pakea, Praiska, pakea—esan zuan Don Josek—esanak esan eta goazen beste artikulo batera. Inazio izango uke animorikan liña potzu aundi aretan sartzeko?

—Apaiz jauna, nere aitak eta nere amak aguintzen badirade ni joango naiz munduan azkeneraño.

—Ai Don José!—esan zuan Praiskak—Nere sabeleko seme maitea ichasora bialdu!

—Arrazoa dauka Praiskak—esan zuan Juanek—guizona idia dabillen lekuan.

—Etzazute umekeriarik esan—dio Anjelen—Ichasoa bezelasse etorri lezake uesterik guehien degu-nean, lurrean ere eriotzako ordua. Inor ezta itotzen Jaungoikoak nai eztuanean, eta arek nai duanean, ito lezake katillu bat uretan ere.

—Egu aundia Don Anjel—esan zuan Inazio—la ba aita, baldin beorrek eta amak nai badute, joango naiz salto bian Amerikara eta beriala naiz biurtu nere hosteun milla eta ondarrak arturik poltzan, zergatik negargarria da, emen pobreak egonik, gure chanponekin farra eguin dozen prestaez aiek.

—Arrazoa duk—esan zuan aitak—Zer deizkiozu zuk Praiska?

—Nik zer esatea nai dezute? Zuk eguiten dezute-na ikusi... eta Ama Birjiña Karmengoak gorde deza-la nere biotzeko semea.

— 17 —

Osaba illobak jarri zituzten ezkopetak bizkarrean eta fiit fiit zakurrei chistu eguiñaz jechi ziran mondiak bera.

Angel zijoan aurrea, eta echera bidea utzirik artu zuan Eche-alaira zijoan bide chiorra.

—Nora goaz, Eche-alaira?—esan zion Don Josek.

—Bai, osaba; anche atsedengo degu piska bat, eta nik edango det trago bat ur, egarriak itotzen nauka eta...

Osabak irribarre eguiñaz esan zion:

—Ta... ta... ta... Anjel. Ainbeste bastar ikusia izanik, eztaukak abilidaderik ire desioa eskutatzeko.

—Zergatik esan du ori osaba?—esan zuan Anjelen, anpolaiaren kolorea artuaz.

—Zergatik ez diat nik uste Eche-alain atseguin lezakeala, pago zar onen itzalean baiño obeki; eta ur gozoagorik edan ere, or altz tartean dagoan iturrian baiño.

—Baiña emen...

—Esan zak emen ez dagoala Mikaelarik, picharra eskura emateko.

—Osaba!

—Esan zak eguia Anjel... aitortu zak, Mikaela ikus-teko pozak eramaten auela eguneroko Eche-alaira. Zer gaitz zioz gauza orretan, izanik bera neska-cho on bat, eta ire asmoak zuzenak?

—Eguia da osaba, oingoan igarri dio.

—Guk burua zurituta degunak urrutitikan usai artzen diagu.

—Bai ba osaba, maite det Juanen alaba, eta uste dut berak ere ez daukala igüirik neretzat, eta bar-

eguin beiat (3) orain:
esan zadak neri
galdin ari-izter au
utzitzen badet nik,
Pinto nere maitea
ezaldek jango ik?

Besteri kontzeja
nai dionak eman
lenaz ikusi beak
bera premian dan.

ITURRIAGA.

GURE ESKUTITZAK

Zarauztik

IBAIZABAL-en artezkari jauna.

Illaren 15.^{en} au da igandean izandu naiz gure auzo erri Orion; an ikusi naiz gure-lagun euskalzalea kin, eta atseguinez bete zait nere biotza beren albistearekin, eta diot atseguinez, zergatik erri onek bezela erantzungo balote gure IBAIZABAL chikiari, laster litzake aundia eta ziur egon orduan izango guendukela gure izketa illun-gabeen albistari bat sonatua. Eman dizkidate hortzi euspen edo suskizio esanik gueiango izango dirala. Ederki lagun Oriotar eta orien deiari erantzun diozutenak; esango dete euskara benetan maite dezutela gainera eguiatzko aita Lerehundi sonatuaren erritarrak zeratela; jarraitu aurrerantzean ere gure euskara doatsuari.

Orioko erriak aurrerapen aundiak eguin ditu, bere kaleak oso chukun daude arriz ondo eguiñak; gañera alkate jaunak agindu bat eguin omen du eche danak churitzeko. Ondo da ori, ederki ematen du, esan ditek erri ori berri berri eguin dala burni-bidetik beguiratuta.

Eliz postak ere entzun ditut, erro-

(3) Bear diat.

sarioa eta San Joseren bederatziruena, emen dago arako itzal bat zergatik errezo edo otit bitartean erdaraz kantatzen duten. Itzeguin det bertako organistarekin eta esan dit bere naia euskeraz kantatzea dala, baiña nola eztaukan, ezdaraz bear duela kantatu; sinisten diot, zergatik euskalzalea da jaun ori. Emen nai det eguin galderacho bat: ezaldaukagu San Joseren kantarik euskaraz elizetarako, eta baldin bada, gordea al dago? ezaldegu Euskalerrian Jose izentatzen dan bat kantak moldatzen dakienik? Bai, badira, oroitzen naiz Donostian dagoala bat euskalzale bikaña, ordaldunen antzera Pepe deitzen diotena; au irakurtzen duenian bere adimentuan zebait igaroko da, zergatik San Joseri jaiera aundia diola aditzen det.

Nere ariskide bat izan da illaren 12.^{en} Ernaniko ferian, eta an entzun omen dio Denostian bizi dan bati esaten: «Nere semeak ikasi dute erdaraz, baita pranzezes, baiñan familian biltzen gueranean beti itzeguiten degu euskaraz». Ondo eguiña; alaitzen da bat orrelako kontuchuak entzutean. Galde bat esan piolet eguiteko nere adiskide orri urren guizon ori ekusten duenean, ia bere semeak ezjakiñago otediran euskaraz itzeguiten dutelako.

Illaren 16.^{en} bi dema izan ditugu. Goizean ziran Guetariako Pelaio eta Chulo; idiakin plazako arri chikiakin 20 arrua gañera jarririk ordu betean autua zeukaten lana eguin dute 25 minutu eskasetan. Kontu jendeak, demalari azkarra dago Palaio eta laguna bera otzuen charra (idiak onenak).

Arratzaldean Aiako Agorria eta Praisku okiña ziran itzai emengo idiakin; bi plaza bear zituzten eguin arri chikiakin ordu batean, eta eguin zuten 45 minutu eskasetan. Chartela pranko aldatu da ostatuz, guero esango degu beartsu bizi guerala

eta ñork sinistu? ez nik. Alkate jaunna izan da erondariak autua bere ordego; nola dema bakoizeko 25^{en} peseta dituan ordegoak (1), onan artu ditu 50 peseta; esan didate eman dituela limosnaz beartsuen echera. Ondo eguiña, alkate jaunna.

Denbora guchi onuztik emengo kale naguisko damacho gazte batek esan zidan, ia IBAIZABAL etortzen etzan; erantzun nion baietz; etzietela berari eraman eta damu zuela, zergatik igandetan arekin denbora arraz igarotzen duela, eguia franko esaten duela erdalzaleagatik, bereala billaturik gueia eraman nion; eztute damacho orrek bezela euskara maite askok, esan didate laster ezkontzen dala emengo fabrika bateko eskribatzailearekin, bera ere euskalzalea dala. Jaungoikoak bedeinka ditzala.

Esaten diot nere adiskide Alkaiñeri oroitzen naizala bere aginduaz.

JENARO ELIZONDO

IZKIRIMIRIAK

Aizpa zarecho bi bizi ziran bakar bakarrik baserri batean.

Gau batean gaisotu omen zan bata, ta esan omen zion besteari.

—Maiñasi, jaiki zaite; eznago ongui ta manzanillen ura eguin bear dirazu.

—Baiño ñola eguiten da?

—¿Nola? Egosi zazu ura loreak barrerean dituela.

—¿Ta lore ta guzti ekarriko alditut?

—Ez, emakumea, ura bakarrik, katilluan, salda bezela.

Joan omen zan gure Maiñasi sukala

(1) delegado.

dera, ta an egotaldi on bat eguin ondorean, suari puzka ta puzka, aguer-tu omen zan aizparen oe-aurrean, lurrezko katillu andi bat sopaz bete bete eskuetan zuela.

—Baiña Maiñasi manzanillen ura sopakiñ?

—¿Eztirazu esan ba salda bezela? ¿Noiz artzen dezu salda, gatz, olio ta sopa gabe?

Apaiza ta mutilla

—Sagar gorri andi bat

emango dizkiat

Jaungoikoa nun dagon

esaten badiak.

—Nik lau emango diozkat

albadit neri esan

Jaun eta Jaungoikoa

zein lekutan eztan.

—Beraz orrela Jauna

usai char artian

dagok zuen echeko

idien saltaian?

Gure echeko saltaian

ezta Jaungoikorik,

zergatik gure echean

eztagon saltairik.

GREGORIO MUJICA TA MUJICA

LA EDITORIAL VIZCANA deribon moldagutuzar
Gran Via, 26 eta bedema, 15.

—18—

katu beit osaba orain artean isillik idukitzea gauza au.

—Ez duk isillik iduki ez, Anjel, zergatik ezin eskutatu dik ire arpegiak biotzak zentitzen duna.

—Baiña izer eguiten duk ire intentzioak erakutsi gabe Juaneri, Praiskari eta aurrena Mikaelari berari.

—Ain dirade zuzenak eta leialak eze, beldur naiz osaba, arrazoirikan aditu naiko ez dutela, beste asko eta askok pozik adituko litukian arrazoiarengatik beragatik... ni naiz oberatsa, eta erak ez.

—Orrek ez dik arrazoiaren izenik merezi. ¿Noiztik duk pekatu aberatsa izatea, aberastasuna ekarri bada, ik ekarri dean bezela, ere izardiarekin irabazia?

—Ez, osaba... baiña... denbora guchi barru... erak izan litezke ni bezin edo ni baiño aberatsagoak, eta orduan...

—Orduan esango ditek (erak ez, zergatik ez duten biotz eta pensamentu charrik) baiña bai beste min-gaiñ luzen batzuek diruagatik ezkontzen aizela.

—Arrazoa du osaba, ez zitzaidan orrelako gauzarikan bururatzen.

Onetan eldu ziran osaba illobak Eche-alaira. Juane, bere emaztea eta semeak ari ziran, echeburuko soroan, artajorran.

—¿Zer berri da Juane?—esan zuan Don Josek.

—Ez dago gauza berririkan, jauna. Goizean izan da Inazio Bergaran, eta Amerikako korreoa etorritatik, ez zan guretzat kartarik... gure esperantzak eta gaberdiko zakurran amesak berdin...

—¿Zer ames eta zer!... esan zuan Anjelek... beti ur

—19—

epelean ibilli gabe, oingoan gogor asi bear degu.

—¿Eta zer nai du ba eguitea?... Doazala Jaungoikoarekin, gorde ditzela bosteun milla errialak eta gatzatu ditzatela osasunarekin... gu, biziko alguera guere pobrezan.

—Arrazoa du aitar—esan zuten Mikaelak eta Inazio.

—Orisse esaten dut neronek ere—gueitu zuan Praiskak.

—¿Mokordo zar bat!—esan zuan Pachik, eskuan zuan achurrakin bost edo ze arta-landara zatituaz.

—¿Tripa erre!—esan zion amak—I bezela izango gaituk, dira beste Jaungoikorikan ezagututzen ez dekan ori. ¿Orrechek galdu bear au i! ¿Orrechegatik uztelduko aiz i kartzelan batean!...

—Bai Praiska, bai asko da—esan zuan apaizak—oingoan parte arrazoa dauka. Neri beguitatzen zait, alferra izango dala berriro eskribitzea zergatik ezagun da testamentarioak fede gaiztoan dabiltzana, eta nik uste dut onena izango litzakeala zeutako bat sartu ontzian eta «gari berriak arte» esanaz, bertara joatea. Juane eztago orretarako edadean, Pachik eztu eskolarikan...

—Berak ditu kulpak jauna—esan zuan Praiskak—amaika aleguin eguin zaio bere denboran, baiño guelditu zan, goiko abe zar ori baiño eskola gueiango bague. ¿Eztu arreban antz aundirikan! Gaisoak eztu izan Inazio beste maissurikan. Lau egun eztirade eskribitzen asi zala eta eguiten ditu esola batzuek ederragoak... ¿Erai beguira choratu eguin lezake!

—¿Bai!—esan zuan Pachik—ori saiatzen da ikas-